

**«KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR HAKKINDA»
5387 SAYILI KANUN VE TATBİKATTAN BİR ÖRNEK**

Dr. Feyyaz GÖLCÜKLÜ

«Türkiye'de Çocuk Suçluluğu» nu ele alan bundan evvelki bir yazımızda (1) suça meyil gösteren yahut suç işlemeği kolaylaştıran bir muhit içinde bulunan bir çocuğu bu tehlikeli durumdan kurtarmak için onun suç işlemesini beklemenin isabetli bir politika olmadığını belirtmiş ve suçu daha kaynağında boğmak gayesiyle, geç te olsa, garp örneklerinden istifade edilerek, memleketimizde de harekete geçildiğini söylemiş ; bu cümleden olarak 23.5.1949 tarih ve 5387 sayılı Kanunu (Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun) zikretmiştik.

Bu yazımızda ise mezkûr kanunun ne şekilde tatbik edildiğini, bu kanunun tatbikatından olarak kurulan müesseselerin ulaşılmak istenen gayelere ne derece yaklaştığını bir örnekle gözden geçirmek istiyoruz. Aşağıdaki satırları «Yetiştirme Yurtları» nın fedakâr ve gayretli öğretmenlerinden biri olan Bay Arif Sözeri'nin nazik ve kıymetli yardımlarına borçlu olduğumuzu bilhassa belirtmek isteriz. Şahsi müşahade ve tecrübeleri incelemelerimizde bize gerçekten kıymetli bir kaynak teşkil etti. Kendilerine müteşekkirimiz.

*
**

Tatbikattan aldığımız örneğin tetkikine girişmeden evvel 5387 sayılı kanunun kurduğu sistemi kısaca gözden geçirelim. Böyle bir giriş müteakip izahların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Adı geçen kanun 33 maddeyi ihtiva ediyor. 1. maddede korunmaya muhtaç çocukların kimler olduğu belirtilmektedir. Maddenin ifadesine göre : «Beden, ruh, ahlâk gelişmeleri tehlikede olup ana ve baba-sız, ana ve babası belli olmıyan ve Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre haklarında korunma tedbirleri alınmasında zaruret görülen çocukların mahkeme kararıyla ve reşit oluncaya kadar bu kanunla belli edilen şartlar içinde bakılma ve yetiştirilerek meslek sahibi edilmeleri köy ihtiyar heyetleri, mahalli belediyeler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlı-

(1). Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt : XI, Yıl : 1956, Sayı : 3 (Zeki Mesut Alsan'a Armağan) dan Ayrı - Bası.

ğ^ı ve Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanır». Mintakalarında «korunmaya muhtaç» bir çocuğun mevcudiyetini haber alan resmî makam ve şahıslar durumu bu yerin en büyük milli eğitim memuruna haber verecekler; adı geçen milli eğitim memuru da ilk tedbirleri alarak bir karar istihsali gayesiyle derhal mahkemeye müracaat edecektir. Çocuğun bakımına mütadair gerekli her türlü kararın verilmesi mahkemeye aittir (mad. 2). 3. madde gereğince çocuk ya bir şahıs veya aileye yahutta bir müesseseye verilir. Gaye çocuğun bakımı, korunması ve iş ve güç sahibi edilmesidir. Köylerde muhtar ve ihtiyar heyeti; belediyesi bulunan yerlerde belediyeler bu hususa nezaret ederler. Aynı il içerisinde bulunan belediyeler re'sen veya birleşerek çocuk bakım ve yetiştirmesini sağlayacak müesseseler kurabilirler. Belediye bütçelerinin bu maksat için açılacak bölümüne bütçe genel toplamının yüzde biri nisbetinde bir ödenek konur ve bu kanunun gayesine uygun bağışlar buna eklenir.

Kanun bakım masraflarının ne şekilde karşılanacağını da göstermektedir: 3. maddenin 2. fıkrasına göre «bu çocukların bakımına yardım olmak üzere verilecek ücretler köyün bütçesi dairesinde aynı ve nakti gelirlerinden ve bu kanunun maksadına uygun olarak vâki olacak bağış ve tesislerden verilir. Bu suretle bir yere verilen çocukların malları varsa veya ana babaları olup ta yardım edecek kudrette iseler, çocukların bakımlarına iştirak ve katılma mikdarları Türk Medenî Kanunu hükümleri dairesinde mahkemece tâyin edilir». Keza 5. madde gereğince «mahallen bakım ve korunmasını köylü takatinin karşılamadığı çocuklara yardım olmak üzere her yıl özel idare bütçelerinin yüzde yarımı nisbetinde bir ödenek ayrılır». Köy, belediye ve özel idarece ayrılan ödenegin çocukların masraflarını karşılayamadığı hallerde öğretim çağına kadar olan çocuklar için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, daha yukarı yaşlar için de Milli Eğitim Bakanlığı bu kanunun tatbiki için konulan ödenekten imkân nisbetinde köylere ve belediyelere para yardımında bulunurlar (mad. 6).

Köylerde, kasaba ve şehirlerde mahallen bakılması mümkün olmayan çocuklardan öğretim çağına kadar olanlar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının kuracağı «Çocuk Bakım Yurtları» na, daha yukarı yaşta-kiler de Milli Eğitim Bakanlığının kuracağı «Yetiştirme Yurtları» na alınurlar (mad. 7 ve 8.) (2). Bizim bu yazımızda örnek olarak alıp in-

(2). Bu müesseselerin kurulması için gerekli ödeneklerin kaynakları şunlardır: A) Milli Eğitim ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları bütçelerinden her yıl ayrılacak ödenek; B) Özel ve tüzel kişiler tarafından müesseselere yapılacak aynı veya nakdî bağışlar ve tesisler; C) Yurtlar tarafından veya bunlar yararına verilecek müsamere gelirleri (mad. 22). Keza, biraz sonra göreceğimiz gibi, yurtlara yerleştirilen çocuklar icabında işyerlerine çirak olarak verilmekte ve bunların bakımları bazı hallerde

celediğimiz müessese ikinci guruba dahil olan ve sayıları kırk küsur civarında bulunan Yetiştirme Yurtlarından biridir : Eskişehir Mahmudiye Yetiştirme Yurdu.

Yetiştirme yurduna yerleştirilen çocuğun ilk öğretimi yurdun içindeki veya civarındaki ilkokullarda yapılır. Mezkûr yurtlar ilk öğretimi bitiren çocukların değişik mesleklere girmesini sağlayacak tedbirleri alırlar. İlköğretim çağını aştığı halde bunu görmemiş olarak teslim edilen çocukların eğitimi, öğretimi ve meslek sahibi olmaları için gerekli tedbirleri Milli Eğitim Bakanlığınca alınacaktır. Bu gaye ile Milli Eğitim Bakanlığı ihtiyaç görülen yerlerde dönersermayeli işyerleri ve atölyeler kurabilir; gerekli sermaye her yıl Bakanlık bütçesine konur (mad. 9).

Yetiştirme yurtlarında ilköğretimini bitiren çocuklardan kabiliyet gösterenler daha ileri tahsil yapmak üzere imtihan ile parasız yatılı okullara alınabilirler. Diğerleri bilhassa ileride bağımsız olarak çalışmalarını sağlayacak meslekleri öğrenebilecekleri özel iş ve meslek sahipleri yanına, Devlet fabrika ve tarım kurumlarına, özel fabrika ve iş yerlerine çırak olarak verilirler (mad. 11). Devlet kurumları, hizmetlerine aldıkları çocukları beslemek, giydirmek ve barındırmakla mükelleftirler. Özel iş sahipleri arasında bu hususları tekeffül edecekler bulunmadığı takdirde çocuklar yurtlar tarafından beslenip giydirilecek ve barındırılacaktır (mad. 12 ve 13). Kanun, korunmaya muhtaç çocukların istikballerini de hiç olmazsa muayyen bir ölçü içinde teminat altına alma endişesini gösteriyor. Ücret karşılığı, işyerlerinde çalıştırılan çocukların icabında yurt bakım masrafları (miktarı yurt idaresi tarafından takdir edilecektir) ve harçlığı kazançlarından çıkarıldıktan sonra geri kalan kısım bir ay içinde Milli Bankalardan birine yatırılacak ve çocuk adına biriktirilen para ve mallar reşit olduğu zaman kendisine aynen verilecektir (mad. 14, 15 ve 16). Çocuğun ölümü halinde kanunî mirasçıları yoksa, birikmiş olan parası bağlı bulunduğu yetiştirme yurduna intikal eder (mad. 24).

Bankalıklarca açılan bu müesseselerdeki çocuklar munasip görülen aile ve özel kişiler Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre evlât edinmek veya bakmak üzere isterlerse, verilebilirler. İcabında bu çocuklar ücret mukabili bakılmak üzere kendilerine güvenen aile veya şahıslar nezdine de yerleştirilebileceklerdir (mad. 17). Hususi şahıslar yanına verilen bu çocukların reşit oluncaya kadar durumları, bu kanunun

yurt tarafından sağlanmaktadır. İşte bu suretle ücret mukabili işyerlerinde çalıştırılanların yurt masrafları Milli Eğitim Bakanlığınca tensip edilecek nisbetlerde kazançlarından çıkarılır (mad. 14).

kendilerine yüklettiği görev sınırları içinde Sağlık ve Sosyal Yardım ve Milli Eğitim Bakanlıklarınca takip ve murakabe edilir (mad. 18). Yurtta bulunan çocuklar bu müesseseden kaçacak olurlarsa, zabıta vasıtasıyla bulunarak geri getirilirler ; keza işyerleriyle özel kişiler yanında barındırılan, çalıştırılan çocuklar da bağlı oldukları yurdun müsaadesi olmadıkça yerlerini terk edemezler.

Çocuklardan durumları özel bir eğitim usulünü icap ettirenler için Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli müesseseler kurulacak ve bu özel müesseselere gönderilecek çocuklar müessesese kabul edilmeden evvel bir müşahade devresi geçireceklerdir (mad. 19).

Kanununun 25 ve 26. maddeleri maddeten ve manen terkedilmiş bulunan bu çocukları hiç olmazsa rüştlerine kadar korumakla görevlendirilmiş resmî makam ve teşekküller arasındaki işbirliğinden ; mütaakip maddeler de bu kanun ve gereğince hazırlanacak yönetmeliklerin tatbikatını incelemek ve daha iyi olmasını sağlayacak tedbirleri tesbit etmek üzere zaman zaman toplanacak danışma ve koruma «kurulları» ndan bahsetmektedir. Konumuzla doğrudan doğruya ilgili bulunmadıkları cihetle bu hususları bir yana bırakıyoruz.

Buraya kadar kısaca gözden geçirmiş bulunduğumuz kanun maddelerinden çıkan sonuç şudur ki : memleketimizde korunmaya muhtaç çocuklar ya doğrudan doğruya, resmî karakteri haiz bir müesseseye konulacak veyahut ta güvenilir bir aile yahut şahıs nezdine yerleştirilecektir (placement familial). Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu yazımıza konu olan örnek müessesese resmî sıfatı haiz «Mahmudiye Yetiştirme Yurdu» dur (Eskişehir).

Yurt 1951 yılında açılmıştır ; kuruluşundan bu yana eğitim ve öğretimiyle meşgul olduğu çocuk mevcudu, öğretmen ve personel durumu aşağıdaki gibidir :

Yıl	Yurt mevcudu	Öğretmen sayısı		Memur	İşçi
		Erkek	Kadın		
1952	200	5	1	1	10
1953	158	7	-	2	11
1954	160	10	1	4	15
1955	240	10	1	4	18
1956	150	7	2	3	17
1957	119	8	1	3	19

Bu durum yurt öğretmenleri tarafından ısrarla ve ittifakla tenkit ki kanaatımızca nisbet normaldir.

Bugüne kadar yurda yerleştirilmiş olan çocuklardan :

270	tanesi	ana ve babasız,
202	»	babasız,
67	»	anasız,
28	»	ana ve babalıdır.

Bu çocuklardan :

5	tanesi	bimekân vaziyette sokaktan,
23	»	Darülaceze, Ç.E.K. ve Sağlık Bakanlığı yuvalarından alınmış ;
3	»	yanında kalması ahlâkî yönden ileri derecede mahzurlu görülen aileler nezdinden gelmiş ;
2	»	babası hapiste olduğu için,
1	»	anası hapiste olduğu için yurda alınmış ;
521	»	akrabaları yanından alınmış ;
12	»	evlâtlık iken yurda gelmiştir.

Gene bunlar içinden 43 çocuk kanununun 17. maddesi gereğince, ailelerinin arzusu üzerine, münasip görülerek kendilerine iade edilmiştir.

Yurt, sahip olduğu ilkokulunda çocuklarına ilk öğretimini vermektedir. İlk öğretimini bitiren çocuklardan kabiliyet gösterenleri meslek okulu imtihanlarına sokmakta, ; imtihana girmiyen yahut giripte başarı gösteremiyenleri Eskişehir'deki «Yetişkinler Yurdu» eliyle çeşitli işyerlerine çırak olarak yerleştirmektedir. Yurtta aynı zamanda demircilik ve marangozluk sabit kursu da bulunmaktadır.

Muhtelif yıllarda ilk öğrenimi bitirerek rüşt çağına kadar (18 yaşın tamamlanmasıyla) bir iş sahibi olabilmeleri gayesiyle çeşitli okullar ve işyerlerine gönderilenlerin sayısı şöyledir :

Yıl	San'at Enstitüsü	Yapı Enstitüsü	Öğretmen Okulu	Assubay Okulu	Hava İkmal Okulu	İşyeri
1952	2	4	12	1	—	27
1953	6	9	5	—	—	16
1954	1	3	1	5	—	9
1955	—	15	5	5	—	23
1956	—	—	4	9	1	8

Yetiştirme yurdu kabiliyetli öğrencilerini orta okul ve liselere gündüzlü olarak göndermeğe mezun değildir. Parasız yatılı imtihanlarda başarı gösterenler de ancak meslek okullarına girebilmektedirler. Yur-

dun bu başarıyı göstermiş olan çocuklarla tek ilgisi, 18 yaşın hitamına kadar kendilerine gönderdiği aylık 2,5 lira harçlıktan ibarettir.

Bu durum yurt öğretmenleri tarafından ısrarla ve ittifakla tenkit edilmektedir ki, aksi kanaat yersiz bir iyimserlikten ibarettir. Kendi ifadeleriyle : «Yatılı meslek mekteplerine yerleştirilmiş bulunan çocukların, bu okulca giderilemiyen mübrem ihtiyaçlarını karşılamak bir vazife diye yurda verilmemiştir; yurt ta bunu vazife diye benimsememiştir. Meslek Okullarındaki çocuklarımız en fakir aile çocuklarından da kötü vaziyette, ihtiyaçlar içinde bulunan ve garip bir devlet himayesine mazhar olmuş çocuklardır». Bilhassa belirtmek isterizki en iptidaî ihtiyaçlarını bile karşılayamaz durumda bırakılan bu çocukların, mânevî destekten mahrumiyetleri neticesi zaten muvazenesizlik gösteren ruhî hâlleri diğer sıra arkadaşlarıyla kendilerini mukayese ederken daha da bozulacak ve kolayca kendilerinde ileride telâfisi güç hattâ imkânsız kompleksler yaratacaktır. Cemiyet düşmanlarının bu yoldan yetiştiklerini söylemek acaba mübalâğalı bir iddia mıdır?

Mezkûr yurdun bütçe durumuna gelince :

Yıl	Bakanlıktan gelen	Belediyelerden gelen
1951	143.310	—
1952	139.441	28.021
1953	70.000	148.932
1954	202.785	187.231
	(133.000 lirası Eskisehir'de bina almak için)	
1955	80.000	172.231
1956	82.250	111.875
1957	55.000	

Ayrıca yurdun 20.000 liralık bir döner sermayesi vardır. 1100 dekar tarlaya, 85 dekar meyvalığa, 35 dekar bağa, 60 dekar akasya korusuna sahiptir. 135 tavuk ve bir miktar tavşanı, traktörü, tarım ve harman araçları, beygiri olan ziraî karakterde bir tesistir. 1956 yılında 49 ton buğday, 8,5 ton arpa ve bir miktar yulaf istihsal edilmiştir. Gerek bu mahsulü, gerek meyvaları yurt ucuz fiatla satın almaktadır. Kısaca ifade etmek istersek diyebiliriz ki, yurdun maddî kaynaklarr pek bol ve geniş olmamakla beraber normal bir barındırmayı sağlayacak durumdadır. Nitekim mevcut çocukların sağlık durumlarının arzettiği vaziyet te bunun bir delilidir. Tam sıhhatli bir okul çocuğunun yaşına göre kilo ve

boy bakımından 70 çocuk üzerinde yurttan yapılan incelemede aşağıdaki hususlar tesbit edilmiştir :

(Bir yıl içinde artması lâzım gelen miktarlara göre)	
Normal ağırlık nisbetini dolduramayan çocuk sayısı	: 54
Normal boy artış nisbetini dolduramayan çocuk sayısı	: 46
Ağırlık nisbetini normal olarak dolduran çocuk sayısı	: 2
Boy artış nisbetini normal olarak dolduran çocuk sayısı	: 5
Normal ağırlık nisbetinin üstünde kilo alanlar	: 8
Normal boy atma nisbetini aşanlar	: 19
Bir sene evvelki kilosundan aşağı düşenler	: 6

(Yaşlarına göre sahip olmaları gereken kilo ve boya göre yetmiş
(çocuğun durumu)

Normal ağırlığa ulaşamamış çocuk sayısı	: 67
Normal boya ulaşamamış çocuk sayısı	: 69
Normal ağırlıkta olan çocuk sayısı	: —
Normal boyda olan çocuk sayısı	: 2
Normal ağırlığın üstünde bulunan çocuk sayısı	: 5
Normal boy ölçüsünün üstünde bulunan çocuk sayısı	: 1
Altı yıl içinde yurttan tesbit edilen ölüm vak'ası üçtür.	

Şöyleki, bir çocuk kemik ve akciğer tüberkülozu neticesinde vefat etmiş, bir diğeri gerçek yaşı 16 olmasına rağmen nüfus kaydına büyük yazılmış olması sebebiyle yurttan pek erken ilişiği kesilmiş ve tasarrufu bulunmadığından ve bir meslek sahibi de olmaması sebebiyle geçimini sağlayamayarak son barınağı han odasında, sefalet ve yoksulluk içinde hasta düşmüş ve onbeş gün içinde ölmüştür. Nihayet üçüncüsü öğretmen okulunun beşinci sınıfına kadar gelen fakat yetim ve öksüzlüğü bir leke olarak her zaman yüzüne vurulan hattâ yetiştirme yurdu çocuğu olduğu için kendisine «bulunmuş çocuk» gözüyle bakılan, reşit olması sebebiyle yurttan aldığı 2,5 liralık aylığı da kesilerek tatillerde çalışarak okul ihtiyaçlarını gidermeğe gayret eden, bunda da muvaffak olamayınca içine döküp asabî buhranlar geçiren ve sonunda mukavemeti kırılıp intihar eden bir çocuktur.

Öğretmen müşahedelerinden çıkan netice şudur ki, çocukların yurttaki besin durumu çok iyidir ; sağlık bakımından gösterdikleri bozukluklar beslenme kifayetsizliğinden ziyade moral sebeplere kabili atıftır. Genel davranış bakımından çocukların durumu memnuniyet vericidir. Son yıllarda yurttan disiplin vak'alarına hemen hemen hiç raslanmamaktadır. Galiz sözler hiç işitilmemektedir. Çocukların büyükleri ile konuşmaları son derece terbiyelidir. Tokgözlüdürler... Yardım hisleri

gelişmiştir. Tasarrufu severler... Doğru, dürüst ve açık kalplilikle hareket edebilirler. Hattâ kusurlarını, kabahatlarını müşterek defterlerine kaydedebilecek derecede dürüsttürler.»

Çocuklar yurttan sınıf ve bahçe temizliği, yatakların tanzimi, çamaşır işleriyle uğraşmakta, yaşça nisbeten ileri olanlar idarî işlere iştirak etmektedirler.

İstitraten belirtelim ki, kanaatımızca yurt idareci ve öğretmenleri çocukların öğretimiyle fazla meşgul olmalarına mukabil bu çeşit müesseselerin ilk hedefini teşkil etmesi lâzım gelen eğitim cihetini gene aynı nisbette ihmâl etmektedirler. Suçluluğu ve antisosyal davranışları önlemesi bakımından öğretimin rolünü inkâr edecek değiliz. Fakat eğitimin ön plâna alınması gerektiğine kat'iyetle inanıyoruz.

Keza maddî hayat şartlarını düzeltmekle, yani çocuklara iyi birer oda ve bol gıda vermemekle çocuk suçluluğuna set çekilebileceği zannolunmasın. Yukarıda adı geçen yazımızda da belirttiğimiz gibi Birleşmiş Milletler Sekreterliği tarafından küçük suçluluğunun önlenmesi konusunda yapılan bir etüd'de (Revue internationale de politique criminelle, No. 7-8) : «İktisaden gelişmiş memleketlerde bu suçluluğun daha da fazla önem kazandığı ; ve iktisadî gelişme neticesi hayat seviyesinde genel olarak müşahede edilen yükselmenin, çocuk suçluluğunun önlenmesinde pek az müessir olduğu» bilhassa belirtilmektedir. Şu halde yurt hayatının moral şartlarını ıslahla, maddî yokluğun mahzurlarını kısmen telâfi pek âlâ mümkündür.

Onsekiz yaşını bitirdiklerinden ötürü korunmalarına nihayet verilerek «Mahmudiye Yetiştirme Yurdu»ndan ayrılan ve binnetice kanun hükmünden olarak yurttan ilgileri sureti katiyede kesilen çocukların sayısı 88 dir. Bunlardan müessesesece hayatlarına istikamet verilenler (yahut verildiği sanılanlar - bu noktaya ileride tekrar döneceğiz -) 57 ; çeşitli sebeplerle hayatlarını kazanamayacak bir durumda yurttan ayrılanlar 31 tanedir. Bu son grubu teşkil eden çocuklardan bir kısmı ya yurtda ileri yaşlarda gelmişler ve binnetice ne eğitim ne de öğretimleri tamamlanmadan 18 yaşın hitamında yurttan ayrılmak mecburiyetinde kalmışlar ; bir kısmı da nüfusta görülen yaş kaydının gerçek yaşın üstünde bulunması hasabıyla yurttan ilgileri erkenden kesilmiştir.

Yukarıda dolayısıyla temas etmiş bulunduğumuz bir nokta üzerinde -yurt hayatının moral şartları- ısrarla durmak istiyoruz. Ailevî bozuklukların çocuk karakter ve mizacını nasıl alt üst ettiğini bir defa daha izahı lüzumsuz buluyoruz. Bu konuda okuyucuyu yukarıda adı geçen yazımıza göndermekle yetineceğiz. Eğer «Yetiştirme Yurtları» ger-

çekten benimsedikleri gayeye ulaşmak istiyorlarsa ; aile ocağının hasretini çeken, belkide aile denen ilk tabii muhiti hiç tanımamaları neticesi içlerinde büyük bir boşluk hisseden ve çoğu zaman bu boşluğu pek tabii olarak izah da edemeyen, bu yüzden «marazî-sun'î ikamelere» meyilli çocuklarla dolu yuvalarını çocuğa elzem şefkat ve manevî ihtimam havasıyla nisbi de olsa doldurmağa gayret etmelidirler. Fakat moral kalkınmanın belkide ilk şartı olan bu atmosferi benzeri müesseselerde yaratmanın pek te kolay olmadığını itiraf etmek isteriz. Yabancı memleketlerdeki ikametiniz sırasında tetkik fırsatını bulduğumuz mütaaddit «çocuk yurtları»ndan pek azının bu tehlikeli yola girmekten kendini kurtarabildiğini -o da büyük gayret ve fedakârlıklar neticesi- üzüntüyle gördük. Halk efkârında çocuk yurtlarına karşı duyulan itimatsızlığın ana ve haklı sebebi de bu olsa gerek. Hattâ bu husus 1945 - 1953 yılları arasında tesadüf eden devrede öylesine klâsikleşti ki, sinema filmi prodüktörleri kimsesiz çocukların barındırıldığı bakım evlerindeki günlük hayatı beyaz perdeye aksettirip herkesi ilgilendiren bu konudan istifadeyi ihmal etmediler.

Aynı namüsaît havayı «Mahmudiye Yetiştirme Yurdu»nda da müşahede ediyoruz. Kışla - Okul telâkkisinin hemen terkedilmesi lâzım geldiği, bu yurttaki fedakârane çalışan öğretmenler tarafından her fırsatta belirtilmektedir. «Bu yavrucukları, deniliyor, kışlaşan müesseselerde, hiçbir zaman tatmadığı mütevazi bir odanın ılık havasından habersiz veya bir zaman içinde yaşadığı müşfik aile hayatına içten bir özleyiş duyarak çan sesleriyle girilen tabure, masa ve sıralarla dolu odalara yahut koğuşlara hapsetmek, teşekkülünü asıl vazife sayacağımız aile hislerinin gelişmesine set çekmek değil midir? Aile karakterini gösteremeyecek bu yatılı okullarda, bir otel, bir pansiyon durumunda bile olmıyan bu tesislerde aile hislerinden çoğu zaman mahrum, cemiyet bağları zayıf çocukları korumak bu çocukların iç âleminde sonradan doldurulması güç, hattâ imkânsız boşluklar yaracaktır. Aileleşmeye doğru gider karakteri çok zayıf olan bugünkü yurtlar iç âlemleri hıpalamış sevgi ve şefkat yoksulu yaralı gönüllere mektep ve pansiyon hüviyeti ile deva veremeyecek, acı öksüzlüklerini gideremeyecektir.»

Bu duruma bir çare bulmak için alınması gereken tedbirleri düşünürken ilk akla gelen şey büyük üniteleri küçültmek, Kışla - Okulları en çok 15 - 20 çocuğu muhtevi aile yuvaları haline getirmek olacaktır. Hattâ daha ileri gidilerek «placement familial» lerin (aileler nezdinde yerleştirme) tercih edilip ön plâna alınması da hatıra gelebilir. Birincinin Devlet için pek masraflı ve bu yüzden gerçekleştirilmesinin bugün için hemen hemen imkânsız olduğunu belirtmek isteriz. Özel teşebbüs te bu hayırlı faaliyete iştirak ettiği taktirde hayalin hakikate kalbi ihtimali faz-

lalaşacaktır. İkinciye gelince. Biz şahsen «placement familial» leri şüphe ile karşılıyoruz. Zira ruhî dengesi geçirdiği kötü tecrübelerle kısmen bozulmuş çocukların yeniden eğitimi ve cemiyete intibaki fazla fedakârlık isteyen bir faaliyettir. Bu fedakârlığı, bütün iyi niyetine rağmen, gösterebilecek ailelerin sayısı ise pek azdır. Saniyen girişilen tecrübeler ortaya koymuşturki, çocuğun moral eğitimi değiştirdiği çevre sayısıyla maküsen mütenasiptir. Çocuk tabiatı herşeyden evvel kendini emniyette hissetmek ister ve istikrar, gelişme safhasında olan şahsiyetin temel gıdasıdır. İmdi yerleştirdiği aile nezdinde maruz kaldığı kötü muamele neticesi o aileden alınıp başka bir aileye verilen çocuğun hayatındaki istikrar unsuru sureti katiyede ihlâl edilmiş olacaktır. Bir de bu işlemin birkaç defa tekrar edildiğini tasavvur edersek neticenin çocuk için nekadar yıkıcı olacağı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Nihayet korunmağa muhtaç çocuklar herkesten fazla istismar edilebilir durumda bulunmaktadırlar. Aileler nezdinde ise bu istismar keyfiyeti çok daha kolaylıkla kendini gösterecektir. Şu halde, kanaatımızca, bugün için yapılması lâzım gelen ilk sey, yetiştirme yurtlarında vazife alacak personelin evvelâ bu çeşit eğitime uygun olarak yetiştirilmesidir. Öğretmenlerin sahip bulduğundan şüphe etmediğimiz iyi niyet, asıl gayenin tahassülü için yetersizdir.

Muhtelif tip, karakter ve mizacta bulunan çocukların aynı çatı altında barındırılması da tenkit edilmektedir. Eğitimi zor, kanun ve nizam tanımamayı alışkanlık haline getirmiş, suçlu, mütenevvi sapıklıklara sahip çocukların berrak ve temiz bir ruh gösteren çocuklarla diz dize, aynı metodlarla eğitimi imkânsız ve hepsi için ifsat edicidir. Nitekim bu hususu göz önünde tutan kanun yukarıda gördüğümüz üzere, 19. maddesinde, «cocuklardan durumları özel bir eğitim usulünü icap ettirenler için Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli müesseseler kurulacak ve bu özel müesseselere gönderilecek çocuklar müessesese kabul edilmeden evvel bir müşahede devresi geçireceklerdir» diyor. Biz şahsen memleketimizde bu mahiyette özel bir müessesenin ve bu müessesenin ilk şartı olan bir «müşahede merkezi» nin varlığından habersiziz. Tesisinde fazla gecikmemek gerekir. Türkiye'de çocuk suçluluğuna dair olan yazımızda, fikrî gelişim ve mizaçları bakımından değişiklikler gösteren çocukların aynı sınıflarda toplanarak aynı eğitim ve öğretim programlarına tabi tutulmalarını okulun moral etkisini azaltan bir faktör olarak belirtmiştik. Filhakika bu etkiyi arttırma gayesiyle İsviçre gibi bazı memleketler terkedilmiş, öksüz veya fakir, kötü muhitten gelen, alkolik ailelere mensup yahut fikren yeter derecede gelişmemiş, zihni tarlalara sahip çocuklar için ayrı müesseseler vücade getirmişlerdir. Fakat, bazı Fransız psikiyatlarının belirttikleri gibi, çocukların terbiyesi konusunda bu

yolda yapılacak bir mübalâğanın, yani terbiyede fazla ihtisaslaşmanın intibaksız tipler yarattığı, şu veya bu kategori çocuklarda zararlı ve tehlikeli kompleksler yaratacağı da söylenmektedir. Her türlü ifrattan kaçınmak gerekir.

Yurtlarda barındırılıp eğitime tabi tutulan çocukların 18 yaşın sonunda yurtlarla olan ilgilerinin kesileceği kanunun âmir hükmündendir. Yani bugün için memleketimizde korunmağa muhtaç çocuklara hasileri bir patronaj mevcut değildir. 18 yaşına kadar kazanılmış sayılan bir çocuğun bu yaştan sonra düşmesi acaba mümkün değil midir? Burada sözü bizzat bir öğretmene bırakmağı tercih ediyoruz : «Altı seneyi bulan yurt çalışmalarımız esnasında, deniliyor, bazı yurtlarda cereyan eden çok hazin vak'alar elimizdeki kanunun eksikliklerini şayanı ibret bir şekilde ortaya koyuyor. Kanun emirlerine fazla sadık bazı yurt idarecileri hasta yatağında yatan, nüfus kaydına göre reşit, doğum itibarıyla küçük yaşta öğrencisini bir iş sahibi olmadan resmen 18 yaşını bitirdiği gün sokağa bırakmış ; hem yatak hem yorgan vazifesini gören bir hasır altında geçirdiği günler sonunda düştüğü memleket hastahanesinde bu zavallı yavrucak can vermiştir. Bu çocuğun maruz kaldığı akibete başka çocukları da düşürmemek için özellik gösteren bir kısım çocuklarla daha uzun müddet ilgilenmeği emreden kanun hükümlerine yurtları muhatap tutmak gerekmektedir. Kimsezi kızlar için durum daha da hazindir. İş sahibi olmamış veya güvenilir bir yere yerleştirilmemiş bir kız evlâdını, onsekizini bitirdiği gün, elinde bavuluyla sokağa bırakıvermenin neticesi hastahane de can vermiş yavrununkinden daha az elim değildir.

«Bir iş sahibi olarak hayatını kazanabilecek vaziyette onsekiz yaşını bitirmiş çocuklarımızı da leyleğin yavrusunu yuvadan atışı gibi yurttan uzaklaştırmamız gerekir. Onların bir de oda içine konacak yatak, yorgan, kilim, karyola v.s. techizatı ile diğer ilk ihtiyaçlarını yurt düşünmeli ; evlerini temin etmeli ; eskisi gibi işyerlerinde kontrollarda bulunmalı, işlerinin geliştirilmesine katılmalı, velhasıl içinde buldukları hayat şartlarına yakın ilgi göstermelidir. Kimsesiz bir çocuğun bir yere ait bulunma hissine sahip olması ne büyük bir ihtiyaçtır».

Yukarıdaki satırlar patronajın lüzum ve önemi üzerinde yapılacak her türlü izahı lüzumsuz kılmaktadır.

Nihayet çocuk mahvolmadan çocuğa koşmak gerekir. Burada da sözü gene aynı öğretmene bırakıyoruz : «Hamam külhanları, zar, eroin, esrar, alköl iptilâları, herçeşit yokluğun çaresi hırsızlık, serseriliğin buruk, acı tiryakiliği ve sarhoşluğu, haraççılardan tazyiki ve işkencesi, mücadele hayatının doğurduğu arkadaşlık cemiyet dışı kalan sefalet yav-

ruhlarının ruhlarında yalçınlaşan öyle bir zirve doğuruyor ki, o fecaatlar şahikasının altında kalmış ruh âlemini kımıldatmak dahi mümkün olmuyor. Hele yurtlarımızın yedirmek, içirmek, giydirmekten ibaret bugünkü faaliyetiyle tahakkuku imkânsızdır...

«Serserilik, başıboşluk hayatı güç olmasına rağmen bu hayata düşmüş çocuklar için asıl o l m u ş bir hayattır. Uzun müddettir. Uzun müddet böyle bir hayat sürmüş olanların tıpkı alkolikler gibi bunsuz, «sefaletsiz» yaşamaları imkânsız gibi görünüyor. Serseriliğin ayılınması zor sarhoşluğunu tadacak kadar eskiyenler için rahatın, muntazam hayatın güzelliği, varlığın saadeti bir noktadan ibarettir...

«İşte bu sebeple cemiyet dışında düşmek üzere olan çocuğu sokağın batağına saplanmadan, sefalet ve yoksulluğun acı lezzetine müptelâ olmadan, küçük yaşlarda himaye müesseselerine almak gerekir. Arızalar ve günâhlar zirvelistikten sonra, onları kazanma şansını kaybediyoruz.»

Yukarıda adı geçen yurtlarla ilgili üst makam ilköğretim genel müdürlüğüdür. Gerçekleştirmeğe çalıştığı dâvalar pek muazzam olan bu genel müdürlüğün hem yükünü hafifletmek hem de bakılmağa muhtaç çocuklar dâvasını lâıyk bulunduğu ciddiyet ve ihtimamla ele almak için Millî Eğitim Bakanlığı içinde, yabancı memleketlerdeki benzerleri gibi, özel bir teşkilât kurmak herhalde üzerinde düşünülmeğe değer bir husustur. Ancak bu sayede ve kesintisiz bir görüşle ele alındığı taktirdedir ki çocuk dâvamız müspet bir çözüm yoluna girebilecektir.